מאמר זה כתוב עבור הרוגי המילחמה הבאה

המטרה: עמאן

קשה מאוד לדעת מתי נולדת מילחמה. היסטוריונים יקבעו: ביום זה־וזה, בשעה זו־וזו, התכנסה הממשלה והחליטה לצאת למילחמה.

אך האם זהו המועד האמיתי?

מתי התחילה מילחמת־סיני של אוקטובר 1956? ברגע שבו יצאו הצנחנים לצניחה במית־לה? ברגע שרויד בן־גוריון כינס את הממשלה והעמיד את חבריה לפני העובדה שתוך כ־יוכך שעות תתחיל מילחמה, ומוטב להם לאשר אותה? ביום שבו הוסכם סופית בין ישראל, צרפת ובריטניה לצאת להרפתקה משותפת? ביום שבו החלו המגעים הראשונים בין ישראל וצרפת, כמעט שנתיים לפני כן? בפברואר 1955, כשחזר בן־גוריון משדה־בוקר לתפקידו כשר־הביטחון? ביום שבו פקד בן־גוריון על צה"ל לתקוף את מחנה הצבא המצרי בעזה?

כל אחד מן התאריכים האלה נכון. אך גם בהם אין התשובה האמיתית. כי המילחמה היא גם תהליך רוחני. כדי להביא עם לכך שייצא למיל־חמה, יש להכשיר את ליבו לכך במשך זמן רב מראש. יש לשכנע אותו, או לשטוף את מוחו. יש להביאו לידי אמונה שנוצר מצב בלתי־נסבל, שאין מנוס ממילחמה.

בדיבורי יוזף גבלס: „מוטב סוף של אימה מאשר אימה בלי סוף!"

ומתי פרצה מילחמת־הלבנון? ב־6 ביוני 1982, כאשר חצו כוחות צה"ל את הגבול? בלילה לפני כן, כאשר הוסכם בין הליכוד והמערך על הפלישה? בישיבת הממשלה, שהחליטה על כך? שבועיים לפני כן, כאשר נפגש אריאל שרון עם אלכסנדר הייג, שר־החוץ האמריקאי, וזה הסכים לתמוך במילחמה בתנאי שתקדם לה „פרובוקציה שרעת־הקהל העולמית תכיר בה"? ברגע שאנשי אבו־ניידאל, שליחי סוריה, התנקשו בחיי השגריר ארגוב וסיפקו ברוב אדיבותם את ה„פרובוקציה" המבוקשת? שנה לפני כן, כאשר נמסר תפקיד שר־הביטחון בידי אריאל שרון?

כל התשובות האלה נכונות. אך יתכן כי נכון יותר לומר כי המוות נגזר על 650 בחורים ישראליים (ועל אלפי לבנו־נים ופלסטינים) בשעה שדעת־הקהל הישראלית התחילה להשתכנע שאי־אפשר לסבול את „תשתית המחבלים" בלבנון.

אין זו שאלה אקדמית, למען עיונם של היס־טוריונים בחדרי־עבודה ממוגי־אוויר באוניברסי־טות. זוהי שאלה מעשית מאוד, רלוונטית מאוד בשעה זו.

מספר שיתכן מאוד שהמילחמה הב־אה כבר נולדה.

■ ■ ■

זה התחיל לפני כמה שבועות.

מישהו אמר שהטרור ב„יהודה ושומרון" גבר בגלל שיבת „מיפקדות המחבלים" לירדן.

אחר־כך חזרו על כך קצינים שונים בצה"ל. אחר־כך שר־הביטחון יצחק רבין. אחר־כך ראש־הממשלה שימעון פרס.

תחילה היו אלה ידיעות זוטרות. אחר־כך הן התחילו לזחול לעבר ראש מהדורות־החדשות. השבוע הן הגיעו כבר אל הכותרות הראשיות השמנות של הצהרונים, ההופכים אימוי־מילחמה למטבע עובר לסוחר. ראש־הממשלה איים על ירדן וכו' וכו'.

כל זה יכול לגרום אצל הקורא בעל־הזיכרון הרגשה של DEJA VU. כך זה היה לפני מילחמת־סיני. כך זה היה לפני מילחמת־הלבנון.

אותו התהליך. אותן הכותרות. אותם העיתו־נאים (או בניהם).

■ ■ ■

כמובן, איש אינו מתייחס אל הדברים האלה כיום ברצינות יתרה.

הרי המניעים של בעלי־הדברים שקו־סים לגמרי.

קודם כל: יש פיגועים, בעיקר בגדה המער־בית. ציבור מסויים מטיח האשמות כבדות בפני שר־הביטחון ו/או מפקדי־צה"ל: אינכם מסוגלים להבטיח את הביטחון השוטף! אתם נכשלים! אתם רכרוכיים/בלתי־מוכשרים/אש"פיסטים/שונאי־ארץ־ישראל.

צריכים למצוא שעיר־לעזאזל.

הרי אי־אפשר להגיד לציבור זה את האמת: שאין תרופה לטרור, כאשר מונעים מאומה בת ארבעה וחצי מיליון נפש, או מאוכלוסיה מקומית בת מיליון וחצי, כל סיכוי להגיע לחרות לאומית. הטרור הוא מכשיר מדיני, ורק באמצעים מדיניים ניתן לחסל אותו: על־ידי פיתרון מדיני המספק את המאווים הבסיסיים של העם הכבוש. ככל תולדות האנה ה־20 אין אף דוגמה אחת של ניצחון הכובש על ה„טרור" של הכבושים, בלי פיתרון מדיני כזה.

לא. אי־אפשר להגיד את זה. הרי תהיה זו התאבדות פוליטית של כל מי שיעז לדבר כך. צריכים לגולל את האחריות על מישהו אחר.

הנה כי כן — יש! יש „מיפקדות מחבלים". ומכאן המסקנה המתבקשת: כל עוד אין מחסלים את מיפקדות־המחבלים, לא ייפסקו הפיגועים. איש אינו אשם — לא ראש־הממשלה, לא שר־הביטחון, לא הרמטכ"ל, לא המושלים והמפקדים. אשמות ה„מיפקדות" בעמאן.

אומנם, כל בר־דעת מבין כי אין בירדן כוחות צבאיים של אש"ף (להוציא את „צבא השיחרור הפלסטיני", שאינו אלא יחידה סדירה של הצבא הירדני, תחת פיקוד המלך). לא יעלה על דעתו של המלך חוסיין, למוד הנסיון של ספטמבר השחור, לאפשר פעילות צבאית כלשהי של פידאיון פלסטיניים משטח ירדן.

ה„מיפקדות" האמורות אינן אלא מישרדי אש"ף ופת"ח, מישרדים מדיניים של תנועה פוליטית, שהחליטה לעלות על דרך המשא־והמתן המדיני. לתנועה זו יש שורשים עמוקים מאוד באוכלוסיית הגדה המערבית ורצועת־עזה — ומיקומם של מישרדיה, בעמאן או בתוניס, אינו משנה הרבה. ואילו הפיגועים המתבצעים כיום ברחבי הארץ מבוצעים בחלקם על־ידי קבוצות מקומיות ספונטאניות, שהכבישי־שאין לו־סוף נמאס עליהן; בחלקם על־ידי גופים שמרכזם בדמשק; ובחלקם על־ידי פת"ח של יאסר ערפאת. הפועל בכל מקום, ולא חשוב אם ההנחיות באות מבירה ערבית זו או אחרת.

יצחק רבין אמר השבוע ש„מיפקדות־המחבלים" בירדן מסוכנות יותר מכפי שהיו „מיפקדות המחבלים" בלבנון. אולי שבח רבין שהוא הצביע בעד דה־מילחמה, שנועדה לסלק את המיפקדות האלה, אחת ולתמיד. בעיקבות החלטה זו נהרגו 650 בחורים ישראליים. הרי זו עדות חותכת לכך שאין פיתרון צבאי לבעיה!

■ ■ ■

לש, כמובן, סיבה פוליטית שקופה להשמעת הטענות והאיומים דווקא בשעה זו. אין היא תלויה במיספר הפיגועים, ואין היא נוגעת לפיגו־עים בכלל, אלא להיפך.

יאסר ערפאת יזם מהלך פוליטי, שהביא ליזומה המשותפת לו ולמלך חוסיין. מטרת היזומה היא להביא להידברות ירדנית־פלסטינית עם ארצות־הברית, ולאחר מכן עם ישראל, תחת חסות בינלאומית.

יזומה זו מעוררת ראגה עמוקה מאוד בצמרת ישראל. ברור לחלוטין שאם תתפתח ותצליח, היא תביא למשא־ומתן שבו יהיה צורך לדון בעתיד הגדה המערבית ורצועת־עזה. ייווצר לחץ עצום על ישראל (ואולי גם בתוך ישראל) להחזיר שטחים אלה תמורת שלום. לכך מתנגדים כ ל חלקי ממשלת־האחדות, המערך והליכוד כאחד.

לבן מנוי וגמור עם הממשלה להחניק התפתחות זו בעודה באיבה. כלומר: עוד לפני שתתקיים הידברות הרישמית הראשונה בין ארצות־הברית והמישלחת הירדנית־אש"סית.

על רקע זה יש להאשמות החרשות משמעות רבה מאוד. איך אפשר להידבר עם מלך, המרשה את הקמתן של „מיפקדות המחבלים" על אדמתו? איך אפשר להסכים למהלך־שלום שבו שותף אש"ף, המפעיל את „מיפקדות המחבלים"? אין אפשר בכלל להעלות על הדעת שיג־ושיח כלשהו עם ערפאת, שהוא „מנהל באופן אישי" את הטרור?

משמע: כל הדיבורים האלה הם בגדר טכסיסים טאקטיים.

■ ■ ■

אפשר היה להתייחס אליהם בסלחנות. אלמלא עובדה חשובה:

לרעיונות יש כוח. למילים יש השפעה מעשית.

יתכן שחלק מן המשמיעים את הדיבורים האלה — פוליטיקאים וקצינים — באמת אינם מתכוונים אלא לשחק מישחק טאקטי. אם כן, הם משחקים באש מבלי לדעת זאת.

כלל עתיק הוא: התעמולה משכנעת לפעמים את אוכלוסיית־היעד. אבל היא משכנעת ת מ י ד את מנהלי־התעמולה עצמם.

פועל כאן מעין תהליך של אוטו־סוגסטיה. אתה חוזר שוב ושוב על סיסמה מסויימת, מתווכח עליה, מנסה לשכנע בה את בעלי־השיח שלך — ובסופו של דבר אתה מתחיל להזדהות איתה, להאמין בה כבאמת צרופה ולפעול על פיה.

נסלת קורבן לסיסמה מסוברקת שאתה בעצמך המצאת אותה. אתה הוסך קורבן לגולם שהקמת.

זה נכון בכל מישטר, וזה נכון שיבעתיים בדמוקרטיה. במישטר כזה מוכרחים הפולי־טיקאים לפעול על פי הרצונות והרגשות של הציבור. כל פוליטיקאי מתחנף לציבור־הבוחרים, על כן הוא משועבד לדעתו.

יצחק רבין יכול להמציא היום סיסמה מטעמי נוחיות, ושימעון פרס יכול לחזור עליה מטעמים טאקטיים — אך מחר ייאלצו גם פרס וגם רבין להסיק את המסקנות הנובעות ממנה.

הסיסמה הוספת מציאות סיכיזול־גית, זו יוצרת מציאות פוליטית — וכך הוסך הדבר למציאות ממש.

כפי שאמר הנביא: הוורע רוח, יקצור סופה.

■ ■ ■

לפני כמה שבועות התחילה הספירה־לאחור של המילחמה הבאה, מילחמת־הירדן.

מי שרוצה לשים את המילחמה הזאת בהקשרה ההיסטורי, לא יתקשה לעשות זאת.

מאז היום הראשון של קיומה, עומדת מדינת־ישראל לפני הבעיה הפלסטינית — בעיה שהחלה עם בואו של המתיישב הציוני הראשון לארץ.

יש פיתרון לבעיה זאת. אך ממשלת־ישראל, והמיסמך הישראלי כולו, אינם מוכנים לו — אם מטעמים פסיכולוגיים עמוקים, אם מתוך מחשבה שהמחיר יקר מדי. השטחים הכבושים חשובים להם מן השלום.

באין שלום, יש מילחמה. יש מילחמה זעירה מתמדת בין שני העמים („סיגר־עים", „טרור"), ומדי פעם פורצות מיל־חמות גדולות בין ישראל ושכנותיה.

במהלך המילחמה צברה ישראל כוח צבאי אדיר ויקר. בהשוואה לכך הכוח הערבי הוא דליל. וגם כוח דליל זה הוא מפולג, שסוע ומסוכסך בתוך עצמו. כוח אינו נמדד בטונות של פלדה — טנקים, מטוסים, תותחים. כוח הוא סך־הכל של המשאבים הלאומיים, החומריים והנפשיים, העומדים לרשות המילחמה.

מבחינה זו, ישראל היא מיצבור של כוח צפוף, וסביבה יש ואקום — חלל כמעט ריק. על פי חוקי הטבע וההיסטוריה, הכוח הצפוף שואף למלא את החלל הריק.

במציאות המרחבית הנוכחית, מאז מילחמת־הלבנון, החלל הריק הסופג אליו את הכוח הישראלי הוא ירדן. המלך חוסיין מודע לכך מזה זמן רב, וכל מהלכיו מוכתבים על־ידי הכרה זו.

המלך הוא פסימי. כצאצא הנביא ובן מישפחת ההאשמים, שיש לה היסטוריה של אלפיים שנה, הוא רואה דברים בהקשר ההיסטורי. הוא מאמין שישראל תתפשט, כמו מדינת־הצלבנים, עד אשר תגיע למיצוי כוחה — ואז יתהפך הגלגל, הכוח הערבי יגבר, ובסופו של דבר יהיה סופה של ישראל כסופם של הצלבנים, שאחרוניהם נזרקו מן המזח של עכו לים. אך תוך כדי כך יושמד המרחב כולו בסערה גרעינית.

חוסיין וערפאת משתמים ביניהם סעודה כדי לעצור את ההתפתחות ה־איומה הזאת — איומה לכל הצדדים — על־ידי משא־ומתן מדיני וסיתרון של שלום. אך שניהם סיסמיים.

■ ■ ■

שש שנים לפני מילחמת־סיני כתבתי ספר בשם הצד השני של המטבע, ואת פירקו האחרון הכתרתי במילים: „אל הרוגי הסיבוב השני".

שלושה שבועות לפני מילחמת־הלבנון כתב־תי מאמר תחת הכותרת „המילחמה הדחויה", ובו כתבתי: „הרוגי המילחמה (הבאה) — חיילי צה"ל, לוחמים לבנוניים ופלסטינים, ובעיקר אזרחים חפים־מפשע בכפרים ובעיירות משני עברי הגבול — שומעים עליה מדי־יום במהדורת־החדשות, קוראים עליה בעיתונים."

עכשיו אני כותב שוב להרוגי המיל־חמה הבאה — וחלק מהם. הקוראים ברגע זה שורות אלה, אינם מעלים על דעתם שהן נוגעות להם מאוד־מאוד.

אם לא נושיט יד נחושה כדי לעצור את הגלגל, תפרוץ מילחמה כדי „להשמיד את תש־תית־המחבלים" ו„לבער את מיפקדות המחבלים" בירדן. שוב ימותו אלפים.

זה לא יקרה מחר. אולי גם לא בשנה הבאה. יעברו חודשים, ואולי שנים. אבל שעון המילחמה הבאה כבר מתקתק.

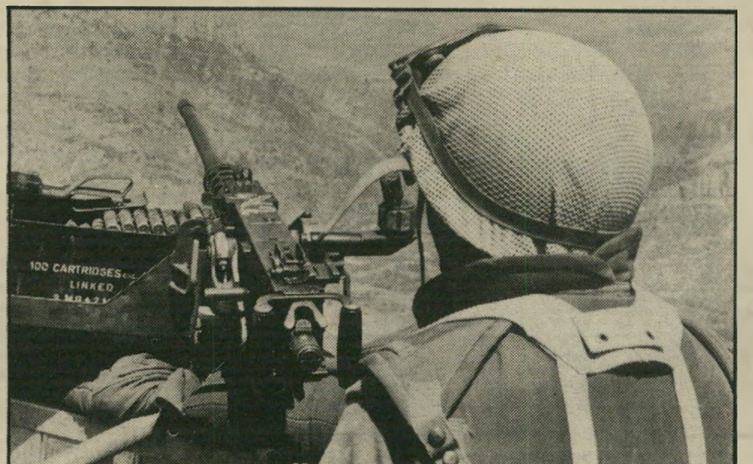

מאת אורי אבנרי